

A KASSAI
POLG —

A pátosz csődje

A Nemzeti Színház („a nemzet színháza”) jövő évadjából két bemutatóval is előrukkolt már a nyáron. Az igazgató, *Csiszár Imre* a budai vár Karmelita udvarán vitte színre *Vörösmarty* költői drámáját a *Csongor és Tündét*, *Sik Ferenc* pedig a gyulai vár előtt rendezte meg *A kassai polgárokat*, *Márai Sándor* darabját. Ez utóbbi kvázi ősbemutatónak is tekinthető, hiszen közvetlenül elkészülte után. 1942-ben eljátszotta ugyan az akkori Nemzeti Színház, ám azóta hallgatásra söt feledésre, szerzője pedig emigrációra volt ítélve.

Márait elsősorban mint *polgári szerzőt* emlegetik. Versek is szép számmal írt, jellegzetes műfaja a napló, ám mindenképpen a prózai forma. Drámai életműve három, a háború előtt írott színműből, egy verses játékból, s néhány hang, illetve tévéjátékból áll. Márai újraértékelése elég lassan indul meg, idén posztumusz Kosuth-díjat kapott, s ez némileg ráirányította a figyelmet. Az elhallgat(tat)ás utáni megszólalás, a politikai szempontok jelentősen megnehezítik a művek reális esztétikai értékelését. Ma egy Márai-dráma bemutatása papírforma szerint kitűnő vállalkozás. Az érdekeség, az újszerűség miatt bizonyíthat a közönség érdeklődésére. A kassai polgárok problematikája ráadásul ma igen időszerűnek látszik.

Miről is szól a darab? 1311-ben Károly Róbert magyar király Kassa városát Aba Amadénak adományozza. „Ómodé nádor”, ahogy a darabban nevezik, egyik utolsó képviselője azoknak a tartományuraknak, akik országgrésnyi birtokaikon teljhatalmú urak voltak, saját törvényeket alkottak. Első Anjou királyunk legfőbb törekvése épp a feudális széttagoltságot jelentő tartományúri rendszer felszámolása volt. Mivel Csák Máté, Aba Amadé, Borsa Kopasz, a Babitsok vagy a Frangepánok jelentős hadsereggel is rendelkeztek, a központi hatalom pedig meglehetősen gyenge volt, a király takitkozott. Egyszerre képtelen lett volna küzdeni az összes uraság ellen, ezért mindig összefogott egyikükkel – s egy másik ellen indult. Mikor aztán győzött, leszámolt a korábbi szövetségesével. A módszer sikerre vezetett: Károly Róbert uralkodásának utolsó éveire felszámolta a tartományúri rendszert.

A dráma épp egy „összefogás” pillanatában játszódik. A király Aba Amadénak kedveskedik, (ki Borsod megyét, s a Felvidék egy részét uralta), neki adományozza Kassa városát. A polgárok a hírre összegyűlnek a tanácsban, s azon vitatkoznak, teljesítsék-e a király parancsát, behódoljanak-e Ómodénak, kinek uralkodása zűrzavart jelentene, önkor-

mányzatuk végét, nyugodt életük elvesztését, a nádor szabad garázdálkodását. A dráma lényege tehát *e két értékrend, sőt társadalmi forma ütközése*. A másik szál szerelmi: az idősödő János mester, a kőfaragó – ki egyébként a tanácsban, s a harcban is főszerepet játszik – beleszeret modelljébe, nevelt lányába, Genovévába. A polgárok végül – a király parancsa ellenére – fölveszik a harcot, győznek. Ómodét vésőjével János szúrja le, ám – minő meglepetés – a király bosszú helyett *üdvözlét* küld Kassa városának, amely egyik erős ellenlábasától szabadította meg.

A felvázolt szituációk alkalmasak volnának egy erős dráma kidolgozására. Márai azonban – jó *prózaíró* módjára – rendszeresen *túlmagyarázza* a történeteket. Egy dráma lényege mindig abban van, ami nem mondatik ki, s az erejét az adja, ha a mondanivaló a szavak mögül mégis fölsejlik. A kassai polgárok esetében minden felismerésünket nem sokkal később a szánkba rágják. Az első jelenetben János a fiát búcsúztatja, aki nyugatra megy tanulni. „*Köszönsd Genovévát!*” – mondja a fiú, s erre apja fölhorog, kijön a sodrából, efféleket vág vissza: „*Genovéva arcát el kell felejtened. El kell felejtened. Érted? Parancsolom, hogy hallgass!*” Ami e túlzott indulatból világosan kiérezhető, azt Márai a jelenet végén durván ki is mondja: „*Azt hittem, apámtól búcsúzom, [de...] Megtudtam, hogy egy vetélytárostól búcsúzom.*” Az efféle kitételek melyeket számos ponton fellehetünk, tönkreteszik a hatást.

A dráma hangneme *patetikus*, s a pátosz igen veszélyes. Veszélyes, mert könnyen csaphat dagályosságba, s fordulhat a visszajára, válhat nevetségessé. A tiszta pátosz a stabil korok hangneme. Olyan időké, melyekben szilárd értékrend működik, elismert eszme. Ilyenek lehettek a két háború közötti évek, s bizony ilyenek a létező szocializmus legjobb időszakai is. Ezekben a korokban az elfogadott értékek nevében megszólaló patetikus hang felemelő, mert adekvát. Mi sem veszélyesebb

azonban, mint ha valaki *átmeneti korban* próbálja megütni ezt a hangot, amikor épp minden változóban van, az értékek elbizonytalanodtak. Márai pátosza ma egészen más akusztikával szól, mint '42-ben, amikor a háború közeledő fenyegetése különösen időszerűvé, és érthetővé tette.

Csak növeli ezt az érzésünket a gyulai előadás, melyen a Nemzetinek az a garnitúrája lép föl, amely épp egy *régebbi pátosz* korában alakította ki színészi egyéniségét. Ráadásul *Bessenyei Ferenc* már túl van azon a közepes koron (János mester 53 éves), ami egy idősödő férfi szerelmét még komollyá teheti. *Béres Ilona* Ágnese sokan fennköltebb próbál lenni, mint a szövegből kiderülne; ott a feleség puritán, szigorú asszony. „*Nyugodt arcvonású, magas termetű*” – írja Márai.

Agárdi Gábor mérhetetlen sok és rendkívül jellegzetes komikus figurá után képtelen szálnalmat kelteni. Hiába mondja, hogy lányát megölték, malma leégett, fél karját levágták, mindig az a kényszerképzetem: viccel. Talán egyedül *Götz Anna* (Genovéva) képes valamit felidézni abból a pajkos és féktelen leányból, aki épp most ébred női hatalmára. Ő a legkevésbé patetikus, s a leginkább hiteles. *Bakó József* díszlete monumentális, tömör. Sajnálatos, hogy a súlyos fagerendák iszonyatos anyagszerűsége éles ellentétben áll a kőfalat utanzó műanyaggal. A színlapon az író rokona, *Márai Enikő* volt feltüntetve dramaturgnak, aki sajnos kísérletet sem tett, hogy a fölösleges, sőt zavaró „magyarázó” részeket kiiktassa a szövegből. *Sik Ferenc* is jobbra a veretes szövegmondásra teremt pózokat, rendezői ötletei nincsenek. Ráadásul ezen az előadáson Bessenyei erős megfázással küszködött, szél fúj, dörgött az ég, ami nem túlságosan kedvezett az áhítatnak. Az meg különösen zavaró volt, hogy a szereplők sorra *a sügő nyomán* mondták föl szövegüket, teljesen indokolatlan helyeken megállva, várva a szót... Így aztán valóban áldásnak tűnt az égi áldás, mely a második felvonás közepén véget vetett az előadásnak. S hazafelé autózva, kerülgetve a letrött faágakat, arra gondoltam, ezúttal a vihar nem az időjárás szeszélye volt, hanem maga a végzet, mely beteljesítette a pátosz csődjét.

Márok Tamás

Szalon nyílt

megőrzi az ember (asszony) értelmiségi funkcióit (is): legalább figyel a rádióra. Ha lehet. Ha nem érdemes, akkor nem lehet.

Ilyesmí megmondásokból (is) nem kapcsolom ki a későszületet szombaton délelőtt – bár a boltba kellett volna mennem – ,amint meghallottam azt a kellemes dzsesszt (nemzetiséget tekintve orosz zene volt), és nyilvánvalóvá vált, hogy itt egy új műsor jelentkezik, a címe *Szalonszűdió és Gróf Róza szerkeszti* – ezután kéthetenként. Sőt. A tegnapi első adás (kísérleti-nek nevezték a bevezető beszélgetésben, fölös óvatossággal, mert a műsor eléggé profi volt) tartalmára fölfüggesztettem a háztartási teendőket, mert pont úgy éreztem magam, mintha *egyenrangúnak* (partnernek) tekintenék ott a (szalon)stúdióban, pedig én itt állok egy halom mosatlan edény társaságában a konyhában, s ez a legnagyobb jóindulattal sem szalonkörnyezet.

A továbbra is kellemes dzsesszzenék között figyelemre méltó párbeszédet hallatszottak: *Póda Jenő magyar, Tamás Gáspár szabad demokrata képviselő urak* egyként úgy beszélgettek a riportereikkel, akárha egy libe-

Az autóárak nem nőnek az évig?

(Folyt. az 1. old.-ról)

A piac pedig egyre csak terebélyesedik. Már a Vörös Csillag Érdemrenddel kitüntetett MHSZ haditechnikai parkját is elfoglalja. A rendszerváltás biztos jele, hogy harckocsik helyett ott is négykerekűeket árulnak.

– Nem kell komolyan venni azt az árat, amit a szélvédőre írnak. Egy idő után leszállnak a földre az eladók – mondja alkalmi beszélgetőpartnerem. – A fiamnak keresek kocsit. Olcsót, jót.

– Van ilyen egyáltalán?

– Akad. Csak nem szabad elkapkodni. Van, aki már két hónapja vásárlásra vár, vasárnapi hordja ki az autót. Előbb-utóbb csak enged az árból.

Együtt vesszük szemügyre a tizenhárom éves Ladát.

– Ezt is szépen bemeszeltek. Csillog-villog rajta a festék.

– Száztizennyolcezer – mondja a tulaj felesége, s már be is indítja a motort, halljuk csak, milyen szépen duruzsol. Nemcsak a festék tartja össze az autót.

Akinek laposabb a pénztárcája, az a kétüteműek közül válogat. A Trabantnak, Wartburgnak szinte „nincs is” ára: – Isten tudja, lesz-e alkatrész jövőre? A német egyesítés végleg betette a kaput a kétüteműeknek. Rebesgetik, hogy a kormány környezetszennyezési adót vet ki rájuk.

A használtautó-kereskedelem mindenesetre nem lehet rossz üzlet, hiszen Szegeden az elmúlt hónapokban gombamód szaporodni kezdtek az ilyen vállalkozások. Itt kint a

piacon is akad egy-kettő. Az áruk a kft.-k placcán már szelídebbek. Általában az hagyja itt a kocsit, aki többhetes próbálkozás után sem tudta eladni a szabadpiacon.

„Skoda Favorit csütörtökön átvehető 430 ezerért!” – hirdeti az Origo ügynökség standján egy tábla.

– Többen inkább ügynökségtől szeretnek autót venni – meséli az egyik vállalkozó. – Abban bíznak, hogy mi átnézzük a kocsit, amikor beveszük. Az áraink is szelídebbek. Igyekszünk lehozni a földre az eladókat.

Szerényi László, a három hónapja alakult Quint Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. ügyvezetője is terepszemlét tart a piacon.

– Négyen számítástechnikusok tanakodtunk össze, hogy beszállunk az autós biznisszbe.

– A matematikusok csak tudnak számolni. Megéri?

– Meg. A használtautó-kereskedelemben egyre jobban fognak érvényesülni a piaci viszonyok. A kereslet-kínálat határozza meg, mit mennyiért lehet eladni. Sajnos, az állam ma még diktálja az árakat. Egy kocsira éveket kell várni.

– Mitől bomba ez az üzlet?

– Nem titkolom, az Etelka sorra fáj a fogunk.

– Csak bele ne törjön!

– A kft. összefogott a Szegedi Építők SE-vel. A Szőregi

úton, a Délép-pálya egy részét kaptuk meg. Ott szeretnénk autópiacot kialakítani.

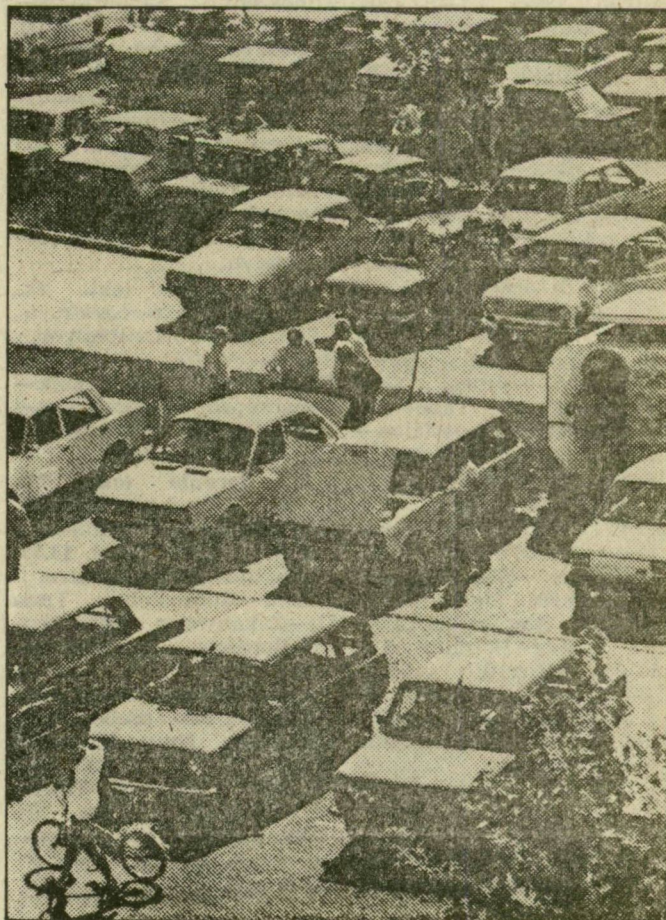
– Egyelőre semmit. Rendelet szabályozza, hogy helypénzt csak az önkormányzat szedhet. Mi meg úgy gondoltuk, belépődíjat kérnénk. Azon a területen legalább kétszáz autó elférne. A tanácsnak meghagynánk a bevételt, az Etelka sori lakók is fellelegeznének. Szóval mindenki jól járna.

– Csak a kft. nem. Konkurenciát csinálna magának.

– Ez csak a látszat. Ha a Szőregi úton kialakulna egy használtautó-centrum, az nekünk is jól jönne. Aki nem tudná eladni a kocsiját, az ott hagyná a kft.-nél. Néhány százalékért mi egész héten árulnánk. Később akár minden nap is rendezhetnénk autópiacot. Kicsábitathatnánk az alkatrész-árúsókat is, sőt iparosvásárokat is tarthatnánk a hétvégeken.

Egyelőre azonban maradjunk az Etelka soron. Fél tizenegy fele már egy gombostűt sem lehetne leejteni, annyi a kocsi. Vevő? Egyre kevesebb. Lassan elkészül odahaza a húsleves. Sokan – főleg férfiak – csak vasárnap délelőtti szórakozásnak tekintik az itteni sétát. Kocsit venni? Az kérem egyre kevesebbeknek adatik meg.

Rafai Gábor

(Sulyok)

Én a konyhában rádiózom. Időnként a fürdőszobában. Szerintem sok ezer sorstársammal együtt, akik a hétfői napokon főzés, mosogatás, mosás, takarítás közben – nemcsak zenét hallgatnak szívesen. Hanem mindenféle más, értelmes és érdekes dolgot, részint *kompenzáció gyanánt*. Mert bármi fölemelő érzés olcsó egytáteleket némi találási furfanggal úgy *elvarázsolni*, hogy a család azt higgye: fejedelmien étkezünk; a takarítást, melynek végeredményeként ha a légy rászáll a linóleumra, kitörlik a lába, kedvvel elkezdni, annak biztos tudatában, hogy néhány óra múlva újramezőndő; és a többi, szóval kell a tudat, hogy mindezenközben